

wil zeggen de hand aan zichzelf te slaan (I; vgl. 3, 6, 7).

Deze beweringen gaan in het pamflet vergezeld van een beschrijving van een handelwijze waarin genoemde ideeën in de praktijk werden vertaald. Wanneer iemand bij de Knabbenhouders kwam ging men ertoe over hem — in figuurlijke zin — te ‘ontkleeden’ oftewel zijn geestelijke toestand aan een toetsing te onderwerpen, ook al stond de betrokken persoon al tientallen jaren als een vroom christen bekend. Bezoekers die bijvoorbeeld vertelden ‘dat ze met het Woordt en den aanbodt van genade, tot vluchten naar Jezus, zijn werkzaam geweest’ konden dan uit de mond van de Knabbenhouders (ter controle van de oprechtheid van dergelijke bekeringswerkzaamheden) de volgende uitspraken te horen krijgen: ‘als het regt aanging, en u[w] overtuyinge waarachtig was, gij zoudt tot Christus of tot de strop komen’ of: ‘t Letterlijk begrip van Jezus was u niet ontvallen. Gij hebt met u[w] verstant gewrocht. Godt zelve heeft u zijn Zoone niet geopenbaart. Gij bent van u[w] eige bevattinge en begrippen niet afgedreven geweest, maer gij hebt door u[w] begrippen opgeklommen over de muur, en Jezus die u niet gegeven was *gestolen*. Want als de ziel recht ontdekt is, welke hem van der jeuchts aan ingeprent is geweest, hij helpt zich zelve, en krijgt niet de ontdekkinge die van den Vader is’. Toen iemand aan een Knabbenhouwer raad vroeg over de weg die hij dan in moest slaan, was het antwoord: ‘Godt zal u dat moeten bekent maeken; men leert bij ons geen menschen klappen, gelijk men de papegajen klappen leert’ (aant. bij II, III en IV).

Ook andere in het pamflet geciteerde uitspraken en opvattingen staan in verband met de passieve menselijke rol in de geloofsverwerving. Zo had Cornelis Voortman gezegd ‘dat men den mensche, hoe benauwt en verlegen hij ook moght zijn, niets van Jezus moest spreken, maer hem heen wijsen tot een rechtveerdig Godt, en dat dan Godt, als zijn overtuyinge en benauwtheit recht was, hem zijn Zoon openbaeren zoude, en dat het dan eerst blijken zoude, dat Godt zelve hem geholpen hadde, en dat hij zich met een *gestoolene Jezus* niet bedroog’ (aant. bij II). Van iemand die bij zijn overtuiging zijn behoudenis nog net niet gelijkwaardig achtte met zijn verdoemenis werd gezegd: ‘Hij is nogh geen schoon papier geweest’ (aant. bij IV). De Knabbenhouders spraken nooit van het aannemen van Jezus in het aanbod van het evangelie, maar altijd over het in lijdelijke zin ontvangen van Jezus. Verder streden zij altijd tegen de letterlijke kennis van Gods woord en hechtten